

- Iconografische en documentaire bronnen toegankelijk maken
- Seminarie van de Liber Architecture Group
- Nederlandse vertaling van ISAAR (CPF)
- Wat is de meerwaarde van documentatiedienst?

Toegankelijk maken van iconografische en documentaire bronnen: projecten in de kunsten

Brussel, Muziekinstrumentenmuseum, 3 februari 2006

Het OKBV en het Muziekinstrumentenmuseum (www.mim.fgov.be) organiseerden op 3 februari 2006 de studiedag 'Toegankelijk maken van iconografische en documentaire bronnen: projecten in de kunsten'. De dag exploreerde hoe gebruikers kennismaken met documentaire collecties over kunst en welke eisen de beheerders van deze collecties stellen bij het beter vindbaar en doorzoekbaar maken van hun aanbod op het internet. Naast diverse Belgische presentaties was er ruimte voor een Franse en een internationale voordracht.

Presentaties

Dries Moreels (Vlaams Theaterinstituut, Brussel) presenteerde *zoeken.vti.be* voor het vinden van informatie over podiumkunsten. Belangrijke punten bij de bouw van deze zoekmachine waren: gebruikers moeten gemotiveerd worden om te zoeken, verschillende bronnen moeten gelijktijdig doorzoekbaar zijn zodat relevante informatie wordt gevonden ongeacht hun fysieke locatie, en zoekacties met nulresultaten moeten worden voorkomen. Gekozen werd voor de Aquabrowser. Met behulp van een 'woordenwolk' van samenhangende termen nodigt deze interface de gebruiker uit om verder te zoeken. Met de Aquabrowser worden meerdere, niet alleen Vlaamse, bestanden gelijktijdig doorzocht waaronder het podiumkunstenaanbod op *Amazon.co.uk*. Niet alleen verrijkt Amazon de bibliografische informatie, bijvoorbeeld door het aanbieden van inhoudsopgaven en 'search inside', het kan zelfs voordeliger zijn om iets via Amazon te bestellen dan om naar een bibliotheek te reizen die het boek heeft.

Johan Eckeloo (Koninklijk Conservatorium Brussel) ging in op de *Union Music Catalogue*, een gezamenlijke catalogus van vijf Vlaamse muziekhogescholen. Eckeloo schetste enkele problemen eigen aan het beschrijven van bladmuziek. Hij besteedde met name veel aandacht aan de wijze waarop gegevens over de bezetting (MARC: 'medium of

performance') worden ingevoerd, omdat UMC daarvoor een eigen oplossing heeft uitgewerkt. Hoewel het mogelijk is om in het geavanceerde scherm de database te bevragen naar muziek voor allerhande bezettingen, vereist dit wel enige vaardigheid van de gebruiker.

Henk Vanstappen (Rubenianum, Stedelijke Musea Antwerpen) gaf toelichting bij www.rubensonline.be, een website met informatie over een deel van het oeuvre van Rubens. Bij de opzet van het bestand, ontwikkeld voor het Rubensjaar 2004, moesten wegens tijd en geld scherpe keuzes gemaakt worden. Een zeer belangrijk element daarbij waren de verwachtingen ten aanzien van het publiek dat de database zou raadplegen: uiteraard diverse groepen kunsthistorische experts, maar ook toeristen en toevallige geïnteresseerden. De databasestructuur en de interface werden zo ontwikkeld dat de informatie van het Rubenianum maximaal rendeert en dat beide groepen aan hun trekken komen.

Laurent Sebillotte (Centre National de la Danse, Parijs) ging in op de rol van de mediatheek in de strategie van het 'Centre National de la Danse'. De relatief jonge danskunst ontbeert nog een gedegen wetenschappelijk kader en in het verlengde daarvan ideeën over de wijze van documentatie ten behoeve van het onderzoek en de publiekswerking. De mediatheek van het CND heeft deze uitdaging aangenomen en tracht hierin leidend te zijn onder meer door de systematische opbouw van gespecialiseerde collecties en een uitgewerkt publicatiebeleid. Met digitalisering, vereenvoudiging van de toegang en het aanpassen van systemen aan het specifieke onderwerp, wordt de documentaire informatie gemodelleerd voor specifieke doelgroepen. Via *media-theque.cnd.fr* kun je zowel meer over dans ontdekken als er alles over te weten komen ('découvrir' versus 'tout savoir').

Antonio Baldassare (Centre international du Répertoire International d'Iconographie Musicale, Parijs) schetste de ontwikkeling van het *Répertoire International d'Iconographie Musicale* (RIDIM). Drie andere internationale projecten (RILM, RIPM en RISM) kunnen al jaren bogen op een ongekende bloei. De langzame ontwikkeling van het RIDIM komt door jarenlange onenigheid over wat muziekiconografie

inhoudt. Daarnaast werkte de voor de muziekiconografie ontoreikende beschrijving van de visuele bronnen, het interdisciplinaire karakter en het gebrek aan internationaal draagvlak tegen. Dit lijkt nu allemaal verleden tijd, het RIDIM timmert hard aan de weg met software, procedures, databases, *vocabulary control* en standaarden op het terrein van de muziekiconografie.

Erik Buelinckx en Wilfried Janssens (Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, Brussel) zetten uiteen hoe het Instituut is ontstaan en wat het beoogt. Het KIK is in een zeer vroeg stadium begonnen met het digitaliseren van (delen van) zijn fototheek, waardoor vandaag opmerkelijk veel foto's digitaal beschikbaar zijn. Veel aandacht ging daarbij naar de iconografische kant van de beschrijving. Een groot deel van de presentatie werd dan ook gewijd aan het tonen van verschillende soorten zoekacties naar iconografische aspecten, via de sterk vertakte thesaurus. Een belangrijk element dat daarbij naar voren kwam, was dat verschillen in de wijze van ontsluiting die bij het KIK gangbaar waren maar inmiddels achterhaald, hun sporen hebben nagelaten in het geautomatiseerde systeem.

Jan Vermassen (Reproductiefonds, Gent) hield de lezing waar de meeste reacties van het publiek op kwamen. De Vlaamse overheid biedt met het Reproductiefonds een digitaal platform waarmee beelden, informatie en reproducties van het Vlaamse culturele patrimonium worden beheerd en verspreid. Als commerciële uitloper van deze beeldbank kunnen tegen betaling hoogwaardige reproducties voor commercieel gebruik worden besteld. Het Reproductiefonds biedt zelf ook producten aan als mokken, mousepads, kalenders. Vooral over deze commerciële activiteit werden nogal wat vragen gesteld. Maar Vermassen herhaalde telkens dat deze activiteiten in samenspraak met en met toestemming van de erfgoedinstellingen verlopen en in wezen supplementen zijn die niet aan de kern van het digitaliseringsprogramma raken.

In een afsluitende beschouwing wees dagvoorzitter **Sylvia van Peteghem** (Universiteit Gent) op enkele gemeenschappelijke punten die uit de presentaties waren opgedoken:

- Wie is ons publiek? Welke groepen zijn er te onderscheiden? Wat willen die? Kunnen wij hen dat bieden? Deze vragen leven bij alle instellingen. Of ze ook werden beantwoord door gebruikersonderzoek, bleef onduidelijk. In de lezingen waarin wat dieper op de antwoorden werd ingegaan, bleek dat de instelling zelf een beeld vormde van het publiek en zijn wensen.
- De aanwezigheid op het internet maakt dat alle bestanden ook voor leken gemakkelijk doorzoekbaar moeten zijn. Dit kan bijvoorbeeld met een 'Googleachtig' zoekscherm, begrijpelijke en goed zichtbare icoontjes of een intuïtieve zoekmethode zoals de 'woordenwolk' van de Aquabrowser. In sommige gevallen wordt het bestand beschikbaar gesteld voor *deep-linking*.
- Samenwerking is noodzakelijk. De zichtbaarheid op het internet wordt daardoor vergroot en door bijvoorbeeld het

gezamenlijke gebruik van standaarden kan de schaarse tijd efficiënt worden besteed. De gewonnen tijd zal ten goede komen aan de diepteontsluiting van de echt unieke documenten die in deze instellingen zo talrijk zijn.

Evaluatie

Door de opbouw van de studiedag met concrete projecten en realisaties konden enkele relevante onderwerpen niet aan bod komen. Daarom enkele lectuursuggesties voor een nadere oriëntatie over deze onderwerpen:

- De wijze waarop in het complexe proces van automatisering, digitalisering en ontsluiting een leidinggevende de juiste keuzes kan maken en hoe zo'n project tot een goed einde gebracht kan worden, werd door geen van de sprekers uitgewerkt. In de erfgoedsector is dat veel meer een thema: vanuit de ervaringen met het opzetten van regionale erfgoed-beeldbanken zijn intussen ook praktische aanbevelingen ontwikkeld. Die zijn vermoedelijk evenzeer relevant voor projecten in kunstdocumentatie.
De nieuwe publicatie *Rapport Digitaal Beeldarchief: aanbevelingen voor het realiseren van beeldbanken aan de hand van lessons learnt en best practices* van cDavid is online beschikbaar via www.cdavid.be.
- Hoe je databases voor toekomstig gebruik veiligstelt en het obligate punt van de intellectuele rechten, kwamen niet echt uit de verf. Hebben documentaire databases over de kunsten eigen problemen of lopen de uitdagingen gelijk met andere terreinen?
Binnen het Europese Minerva-netwerk is een overzicht gemaakt van goede aanbevelingen voor digitalisering en projectmanagement (www.minervaeurope.org/guidelines.htm) en Minerva publiceerde zelf enkele gidsen en kwaliteitstoetsen: www.minervaeurope.org/publications.htm
- Op de themadag van OKBN in Den Haag op 12 december 2005 werd uitgebreid stilgestaan bij de beeldnaden van de kunsthistorische onderzoeker. Een van de blikvangers was Artstor, een sterk uitgebouwde Amerikaanse beeldbank met hoogwaardige (inzoombare) afbeeldingen van kunstwerken, die via een geavanceerde software toegankelijk zijn voor docenten en studenten kunstgeschiedenis. Artstor heeft ook een uitgewerkte auteursbescherming ingebouwd, waardoor de introductie van het systeem in Europa nog even op zich laat wachten. Over Artstor hield Max Marmor voor de Art Libraries Meeting op Ifla 2005 in Oslo een lezing: www.ifla.org/IV/ifla71/papers/022e-Marmor.pdf
- In het najaarsnummer van *Art Documentation* (volume 24 issue 2) werd ingezoomd op standaarden. Vooral voor inhoudelijke ontsluiting wordt nog verder gezocht naar optimale manieren om kunst te documenteren. Lees ook het opzet van een gebruikersstudie in 2001 over de beeldbank van Pennsylvania State University: www.dlib.org/dlib/july01/pisciotta/07pisciotta.html
- Tot slot nog dit: Kenneth Hamma van Getty houdt in Dlib een opvallend pleidooi voor een andere omgang met afbeeldingen van kunstwerken die zelf al in het publieke domein zijn: www.dlib.org/dlib/november05/hamma/11hamma.html; Jennifer Trant en David Bearman, twee leidende IT-consultants voor Amerikaanse musea en bibliotheken, publiceerden hun bevindingen over de inzetbaarheid van 'folksonomies' en 'social tagging' voor kunstdocumentatie: www.dlib.org/dlib/september05/bearman/09bearman.html

*Dries Moreels, met dank aan Martien Versteeg
dries@vti.be*